

**SINIF ÖĞRETMENLERİNİN
YENİLENEN HAYAT BİLGİSİ DERSİ PROGRAMINI
UYGULAMAYA YÖNELİK ÖZ-YETERLİK ALGILARI**

Bülent GÜVEN*
Seda SOYDAŞ**
Haydar DURULAN***

ÖZET

Bu araştırma, ilköğretim birinci kademedeki görev yapmakta olan sınıf öğretmenlerinin 2005-2006 öğretim yılından itibaren resmen uygulamaya başladıkları yenilenen hayat bilgisi dersi programına yönelik öz-yeterlik algılarını belirleyebilmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada öncelikle Çanakkale ili merkezinde bulunan Anafartalar İlköğretim Okulu ve Onsekiz Mart İlköğretim Okulu öğretmenlerine açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu uygulanmış, sonrasında ise Onsekiz Mart İlköğretim Okulu'nda görev yapan 1, 2 ve 3. sınıf öğretmenleri ile yüz yüze görüşme ve bu üç öğretmenin sınıfında gözlemler yapılarak yöntem çeşitlenmesine gidilmiştir. Bulgulara dayalı olarak; sınıf öğretmenlerinin yenilenen hayat bilgisi dersi programını uygulama yönelik öz-yeterlik algılarının tam olarak gelişmediği, programın felsefesi ve uygulanışı ile ilgili sahip oldukları bilgiler ve bunları uygulama düzeyleri arasında farkların olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin bir kısmının yenilenen hayat bilgisi ders programına ilişkin teoride kendilerini yeterli olarak tanımladıkları ve bunu başardıkları görülürken; bir kısmının teoride kendilerini yeterli olarak tanımladıkları fakat uygulamada yeterlik özellikleri gösteremedikleri belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Yenilenen Hayat Bilgisi Dersi Programı, Sınıf Öğretmeni, Öz-yeterlik Algısı

---

* Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, bulentg@comu.edu.tr

** Uzman Sınıf Öğretmeni. Çanakkale Koleji. sedasoydas@hotmail.com

*** Dr.

PERCEPTIONS OF ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS' SELF EFFICIENCY TOWARD APPLICATION OF RENEWED LIFE SCIENCES CURRICULUM

ABSTRACT

This study aims to find out the perceptions of elementary school teachers' (grade one to grade five) self efficiency toward application renewed life sciences course curriculum. First, a questionnaire is applied for data collection in two public elementary schools (Onsekiz Mart Elementary School and Anafartalar Elementary School) in the center of Canakkale. Then, interviews were conducted with three teachers (teaching in each grade one, grade two, and grade three) in Onsekiz Mart Elementary School. Finally, observations were conducted in the classrooms of the interviewed teachers. As a result, different data collection methods were employed. By using the questionnaire, teachers have opportunity to explore their ideas and feelings about renewed life sciences curriculum. By doing so, common subjects and themes were to be found. The data gathered through observations and interviews are also analyzed to explain the interview results. As a conclusion of this study, it is possible to say that teachers' self efficiency level toward application of the renewed life science course curriculum is not developed well according to teachers' perceptions. Also it is found that teachers agree with philosophy of the new program but they have some problem with the usage of it. Some teachers believe that they have all theoretical and practical capabilities to use the new program but some other disagrees with this situation.

Keywords: New Life Sciences Program, Classroom Teachers, Self Efficiency Perception

1. GİRİŞ

21.yy'da bireysel farklılıklara ve bireysel özelliklere bakış açısının değişmesi, bireylere verilen değer artması, okul sistemlerinin, öğretmen-öğrenci davranışlarının ve yaşamın bu öğelere yüklediği görevlerin değişmesine neden olmuştur.

Geleneksel uygulamalarda öğretmenlerin öğretici özelliklerinin, kurallar yoluyla, bu kuralların ve sistematüğün belirli yazılı ya da yazısız belgeler ile şekillenmesi sonucu oluştuğu görülmektedir. Öğretmenler programda belirlenen kavramları, sınırlı sayıda yöntemle, öğrenciye sunuşlarla aktararak kazandırmak durumundaydı. Türkiye'de 2004-2005 eğitim-öğretim yılında pilot uygulaması gerçekleştirilerek yenilenen ilköğretim programlarında

öğretmenlere çok çeşitli, çok boyutlu özelliklere sahip ve uygulanması belirli yetenekleri gerektiren bir yapı sunulmaya çalışılmıştır. Öğretmenlerin yıllarca gerçekleştirdiği öğreticilik rolü, belki onlar için daha zor gibi görünen öğrenmeye yardımcı olma, öğrencinin öğrenmesine rehberlik etme, model olma, öğrenciyle birlikte çalışma ve daha birçok görevi bir arada yerine getiren rehberlik rollerine dönüşmüştür.

Yenilenen programlarda ortaya konan bu özellikler, öğretmenlerin öğrencilere gereken desteği sağlayabilmesi amacıyla kendilerini geliştirmelerini ve bu doğrultuda kendilerine olan güvenlerinin de tam olmasını gerektirmektedir. Küçükylmaz ve Duban (2006)'a göre öğretmenlerin kendilerine olan güvenlerinin hangi düzeyde olduğunu ortaya çıkarma yoluyla öğretmenlik görev ve sorumlulukları ile ilgili davranışlarını tahmin etmede, onların öz-yeterlik özelliklerinden yararlanılabilir.

Öz-yeterlik kavramı, Bandura'nın kişiliğin gelişmesinde gözlemsel öğrenme ve sosyal deneyimin rolünü vurgulayan sosyal öğrenme kuramının merkezinde bulunur (Wagner 2007). Öğrenmeyi, davranış, çevresel faktörler ve kişisel faktörler arasındaki karşılıklı ilişki olarak tanımlayan sosyal öğrenme kuramında, bireyin bilgiyi, çevresi, karakteri ve kişisel deneyimini bir noktada birleştirerek kazandığını savunan bir yapıda kabul edilmektedir. Sosyal öğrenme kuramına göre birey, yapacaklarını geçmişle ilişkilendirerek değerlendirdiğinden, eski deneyimleri yeni deneyimleri üzerinde etkili olmakta; ona rehberlik etme ve bilgilendirme konusunda yardımcı olmaktadır (www.idea.org).

Sosyal öğrenme kuramı, insan davranışını anlamak, tahmin etmek ve değiştirmek için bir çatı sağlar. Bu çatı, insan davranışlarını kişisel etkenler, davranış ve çevre olarak tanımlar (Bandura 1977; Bandura 1986; Akt: Davis 2006). Kuramda, insan davranışlarında üç tür etkileşimden bahsedilmektedir. Bunlardan ilki, insan ve davranışı arasındaki etkileşimdir. Bu etkileşim, kişinin düşünce ve davranışlarının etkilerini kapsar. İkinci etkileşim, insan ve çevre arasındaki etkileşimdir. Bu etkileşim, insanın inançları ve bilişsel yeterliklerini içerir; bu yeterlikler, sosyal etkiler ve çevredeki yapılar ile gelişir ve şekillenir. Üçüncü etkileşim ise çevre ve davranış arasındadır. Bu etkileşimde bir insanın davranışını çevre durumları belirler ve davranışları sırasıyla bu çevre ile şekillenir (Bandura 1986; Akt: Davis 2006). Bireyin ulaşmak istediği hedefleri belirlemesinde ve deneyimde bulunulan çevreyi denetim altına almasında ise özyeterlik inancı aracı olmaktadır (Bıkmaz 2006: 292). İnsanın, yapacağı davranışın gidişatını organize edip uygulama kapasitesine olan inancı şeklinde tanımlanan öz-yeterlik kavramı, yaptığımız seçimleri, ileri sürdüğümüz çabayı, engellere karşı ne kadar dayanabildiğimizi ve engellerle karşılaştığımızda kendimizi nasıl hissettiğimizi etkiler (www.des.emory.edu). Öz-yeterlik inancı,

insanın motivasyonuna, huzuruna ve kişisel başarısına temel oluşturur. Davranışlarının istedikleri sonuçları üretebileceğine inandıkları zaman bireylere, zorluklar karşısında harekete geçmek ve azmetmek için güdülenme sağlar (Pajares 2002). Sosyal bilişsel teoride öz-yeterlik inanç sistemi, insanın motivasyonunun, huzurunun ve kişisel başarılarının temelidir. İnsanlar istedikleri sonuçlara ulaşabileceklerine ve istemedikleri davranışları önceden sezebileceklerine inanmadıkları zaman, farklılıkların ve zorlukların karşısında harekete geçmek ya da azmetmek için daha az istek duyarlar (Bandura, Caprara, Barbaranelli, Pastorelli, Regalia 2001).

İnsanların performans seviyelerini ortaya koyabilme kapasitelerine olan inançları şeklinde tanımlanan öz-yeterlik algısı kavramı ise, insanların nasıl hissettiklerini, düşündüklerini, kendilerini nasıl motive ettiklerini ve nasıl davrandıklarını belirleyen bir özelliktir (Bandura 1994). Bandura'ya göre, bireyin tutumları, yetenekleri ve biliş şekilleri öz-sistem olarak bilinen bir yapıdan oluşur. Bu öz-sistem bizim olayları algılayış biçimimizde ve farklı durumlara vereceğimiz tepkilerin nasıl olması gerektiği konusunda önemli bir rol oynar. Öz-yeterlik bu öz-sistemin olmazsa olmaz bir bölümüdür (Wagner 2007).

Öz-yeterlik algısı; başarıya, görevlere ve sorunlarla başa çıkmaya nasıl yaklaşıldığı konusunda önemli bir rol oynar. Bu nedenle öz-yeterlik algısı yüksek olan bireyler, yeni görevleri birşeylerden kaçmaktan ziyade birşeyleri daha iyi yapmak olarak görürler (Wagner, 2007). Pajares (2006), insanların davranışlarını düzenleme ve uygulama kapasitelerine olan inançlarının, performanslarının çeşitliliğini tasarlama becerisi gerektirdiğini düşünmekte, ayrıca öz-yeterlik inançlarının, insanın motivasyonu, mutluluğu ve kişisel başarısı için kaynak sağladığını savunmaktadır. Çünkü insanlar davranışlarında, istedikleri sonuçları elde edeceklerine inanmadıklarında, farklılıklarla yüz yüze geldikleri zaman gerçekleştirmeleri beklenen davranışlara güdülenmeleri ya da azmetmeleri daha zordur. Wagner ve Pajares'ten başka Margolis de (2005) öz-yeterliğin, motivasyon ve öğrenmenin temelini oluşturduğunu belirtmektedir.

Öz-yeterliğin, önemli ölçüde etki ettiği öğrenme sürecinde öğrencinin kendi yeteneğini tanımlayabilmesi de son derece önemli görülmektedir. Özellikle ilköğretim çağında öğretimin yürütücü mekanizması olan öğretmenin bu tanımlamayı doğru bir şekilde gerçekleştirmesi gereklidir. Çünkü programı her yönüyle kavrayıp doğru şekilde uygulayacak olan öğretmendir. Bu nedenle öğretmenin, farklı özelliklere sahip öğrencilere aynı anda farklı teknikler uygulayabilmesi için kendisini ve yeteneklerini çok iyi tanıması gerekmektedir. Bandura tarafından "Özel durumlarda başarıya yeteneğine olan inanç" şeklinde tanımlanan öz-yeterlik özelliği, ilköğretimin ilk

yıllarından itibaren kazandırılmaya çalışılmalıdır (Wagner 2007). Yenilenen hayat bilgisi dersi programı da sınıf içinde ve sınıf dışında öğrencilere farklılaşan özel durumlar yaratılması gerektiğini savunarak, onların öz-yeterliklerinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.

Özellikle ilköğretim çağındaki çocukların yeni bir sosyal çevreye alışma süreci içerisinde bulunmaları ve bu süreçte kendilerini eğitmek zorunda olmaları, sınıf içerisinde farklı sesleri duyabilmeleri açısından öğretmenlerin her an, her türlü duruma hazırlıklı olmalarını, farklı durumlarda nasıl davranmaları gerektiğine karar verebilecek yetkinliğe sahip olmalarını gerektirir. Güçlü bir yeterlik hissi, insan başarısını ve iç huzurunu çeşitli yöntemlerle geliştirir. Kapasitelerine çok güvenen insanlar, farklı görevlere, uzak durulması gereken tehlikeler olarak değil, çözülmesi gereken sorunlar olarak yaklaşırlar. Öyle ki, etkili bir bakış açısı, ilgiyi ve etkinliklerle derinden meşgul olmayı güçlendirir. Başarısızlık durumunda çabalarını arttırır ve kuvvetlendirir. Güçlü yeterlik hissine sahip insanlar, eksikliklerin ya da aksaklıkların ardından öz-yeterlik hislerini hızlı bir biçimde tekrar düzenlerler. Başarısızlığı, yetersiz çabaya ya da eksik bilgiye bağlarlar. Endişe verici durumlara, kendilerine güvenerek yaklaşırlar ve böyle durumları kontrol edebilme alıştırmaları yapabilirler. Böylece etkili bir bakış açısı, kişisel başarıları artırır, stresi azaltır ve depresyon eğilimini düşürür (Bandura 1994). Pajares, güçlü yeterlik hissine sahip insanların, güçlü kişisel ilgileri olduğunu ve etkinliklerle derinden ilgilendiklerini; kendilerini sorunlarla başa çıkmaya hazırlayarak kendilerine olan güçlü bağlılıklarını koruduklarını savunmaktadır (Pajares 2002). Özellikle sınıfta beklenmedik bir sorunla karşılaştığı düşünülen bir öğretmen, yüksek öz-yeterliği sayesinde bu zor durumdan uygun bir çözüm yolu bularak kolayca kurtulabilir. Bu durumun aksine zayıf öz-yeterliğe sahip bireyler; görevleriyle başa çıkmaktan kaçınma, farklı görevlerin ve olayların yeteneklerinin ötesinde olduğuna inanma, kişisel başarısızlıklar ve olumsuz sonuçlara odaklanma, kişisel yeteneklerinde hızlı güven kaybı yaşama gibi özellikler gösterirler. Kapasitelerinden kuşkulanan insanlar, kişisel korkuları olarak gördükleri zor görevlerden çekinirler. İzlemeyi seçtikleri hedeflerinde düşük istek ve zayıf kararlılık vardır. Farklı görevlerle karşılaştıklarında, nasıl daha başarılı performans sergileyeceklerine yoğunlaşmaktan ziyade, kişisel eksiklikleri ve her türlü olumsuz sonuç üzerinde dururlar. Çabalarını yavaşlatırlar ve zorluklar karşısında hızlıca vazgeçerler. Kolayca stres ve depresyonun kurbanı olurlar (Bandura 1994). Sınıfta beklenmedik bir sorunla karşılaştığı düşünülen bir öğretmen eğer düşük bir öz-yeterliğe sahipse, sorunu görmezden gelecek, sorunun öğrencilerden kaynaklandığını düşünecek, belki de bu düşüncesinden ötürü öğrencisini azarlayacaktır.

Klausmeier ve Alen (1978)'e göre, öğretmenin öz-yeterlik inancı öğretimin niteliğini, kullanılan yöntem ve teknikleri, öğrencinin öğrenmeye katılımını ve öğrencilerin öğretilenleri anlamasını etkileyebilmekte ve böylece öğrencilerin başarı durumlarında farklılık yaratabilmektedir (Akt: Akbaş ve Çelikkaleli 2006). Öğretmenlerin öz-yeterlik inançları, davranışlarının çeşitli yönlerini, öğretim tekniklerini, performans ve disiplin stratejilerini etkilemektedir (Köse ve Çıkrıkçı 2007). Öğretim yetenekleri hakkında yüksek yeterlik hissine sahip öğretmenler, öğrencilerini motive etme işlemini kısa sürede gerçekleştirirler, daha az zaman harcarlar ve artan zamanı onların gelişimleri için kullanırlar. Sorunlarla karşılaştıklarında esnek olurlar; yeni fikir ve tekniklerde daha fazla deneyim kazanırlar. Düşük öz-yeterlik inancına sahip öğretmenler, kontrollü öğretim stillerine bel bağlar ve öğrencileri daha fazla eleştirirler (Woolfolk Hoy 2003 ve Bandura tarihsiz; Akt: Kirk 2008). Öz-yeterlik inancı yüksek olan öğretmenler, öğretim uygulamalarında farklı öğretim yöntemleri kullanmaya, kullandıkları öğretim yöntemlerini geliştirmek için araştırma yapmaya, öğrenci merkezli öğretim stratejileri kullanmaya ve yaptıkları uygulamalarda araç-gereç kullanmaya özen gösterirler. Öz-yeterlik inancı düşük olan öğretmenlerin, öğretmen merkezli ders işledikleri ve derslerini ders kitaplarını okuma yoluyla sürdürdükleri belirtilmektedir (Henson 2001; Plourde 2001; Akt: Küçükyılmaz ve Duban 2006).

Yukarıda da açıklandığı üzere öğretmenlerin gelişmiş öz-yeterlik algıları, sınıf ortamını olumlu yönde etkileyebilmekte ve öğrencilerin kendi öz-yeterlik algıları, bu olumlu ortamdan beslenerek yaşam boyu devam edebilmektedir. Bandura (1994)'nın belirttiği gibi, öz-yeterlik inançları erken çocuklukta çocuğun gerçekleştirdiği deneyimlerin, görevlerin ve olayların çeşitliliğiyle alakalı olarak başlar. Bununla birlikte öz-yeterliğin gelişmesi sadece gençlik döneminde oluşmaz, yaşam boyunca insan yeni beceriler, deneyimler ve algılamalar kazandıkça yavaş yavaş gelişmeye devam eder. Eğer öz-yeterliği gelişmiş insanlardan oluşan bir ortam kurulursa hem akademik, hem sosyal, hem de duygusal tatmin ve başarı beraberinde ortaya çıkacaktır. Çünkü kendini tanıyan ve kendine güvenen insanlar yeni ve farklı görevler almaktan, başarıya ulaşmak için çabalamaktan korkmazlar. Kirk (2008)'in belirttiği gibi, güçlü bir yeterlik hissine sahip öğrencilerin farklı görevlerle başa çıkmaları ve doğal olarak motive olmaları daha kolaydır. Bu öğrenciler, kararlarını almak için daha yüksek bir çaba sergiler ve kontrol edebildikleri olayları dış etkenlere yormaktan ziyade başarısızlığa yorarlar. Öz-yeterliği yüksek öğrenciler, aksiliklerden kolayca kurtulurlar ve kişisel amaçlarını gerçekleştirme konusunda daha az zorlanırlar. Düşük öz-yeterliğe sahip öğrencilerin ise, diğer bir deyişle, kendilerinin başarılı olamayacağına inananların, planlı ve kapsamlı bir çaba göstermeleri pek mümkün

olmamaktadır. Margolis'e (2005) göre de zayıf öz-yeterliğe sahip öğrenciler, sık sık eğitsel görevlerden kaçınırlar ya da kolaylıkla vazgeçerler; bu da eğitsel başarının olabilirliğini azaltır.

Çocuklara ilk yıllarda verilecek eğitimin niteliği, onların gelecekteki başarıları, okula, derslere ve kendilerine karşı tutumları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu nedenle sınıf öğretmenlerinin ilköğretim birinci basamak programında yer alan konu alanlarının temel ilkeleri ve süreçleri kapsamında kendilerine güven duyacak düzeyde bilgi sahibi olması ve bu alanları çocuklara en etkili biçimde nasıl öğretecekleri konusunda öz-yeterlik kazanmaları gerekmektedir (Öztürk, Devenci ve Karaduman 2007). Öz-yeterlik inançlarının yaşamın her seviyesinde gelişebileceği savunulabilir. Ancak ilköğretim çağı, birçok yeni yaşantının kazanıldığı ve kazanılan bu yaşantıların, öğrencilerin inanç sistemlerinin oluşumunu etkilediği temel dönemdir. İlköğretim birinci kademedeki öğrencilerin toplu yaşama uyum sağlarken hem kendi gelişimlerini tamamlamaları hem de çevreleriyle olumlu ilişkiler kurabilmeleri, kısaca yaşamayı öğrenmeleri konusunda ise hayat bilgisi dersi ile karşılaşmaktayız.

İlköğretimde 1,2 ve 3. sınıflarda okutulan hayat bilgisi dersi doğal, toplumsal, sanatsal, çağdaş düşünce ve değerlerin bileşkesinden oluşmaktadır (Sönmez 1998: 3). Hayat bilgisi, çocukların eğitim süreciyle iyi bir insan, iyi bir vatandaş olması, çevresine etkin bir biçimde uyum sağlaması için gerekli temel davranışları kazanmasına aracılık eden ilk ders olarak tanımlanabilir (Akınoğlu 2005: 2). Hayat bilgisi dersi ile çocuğun temel yaşam becerilerine ve istenen kişisel niteliklere sahip bireyler olarak yetişmeleri, yaşamda kullanabilecekleri bilgilere ulaşmaları ve bu bilgileri kullanarak kendilerine özgü yeni bilgiler üretmeleri hedeflenmiştir (Bayındır 2007). Bu temel dersi okutmakla görevli sınıf öğretmenlerinin, öğrencilerin düşünce sistemlerini oluşturmalarına yardımcı olacak özelliklere sahip olması gerekmektedir. Özellikle ilköğretim birinci kademedeki görev yapan sınıf öğretmenlerinin kendilerini, özelliklerini, bu özelliklerini nasıl hayata geçirip öğrencilere nasıl faydalı olabileceklerini; öğretim programını ve kendi yetileriyle öğretim programının gereklerini yerine getirmeyi ne kadar başarabildiklerini bilmeleri gerekmektedir. Sınıf öğretmenlerinin yenilenen hayat bilgisi dersi programının uygulanmasına ilişkin öz-yeterlik algılarını incelenmeyi amaçlayan bu araştırma, sayılan bu gerekçelerden hareketle gerçekleştirilmiştir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin yenilenen hayat bilgisi dersi programını uygulama konusundaki öz-yeterlik algılarını inceleyebilmektir. Temel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Öğretmenler, kendilerini değerlendirmeye açık mıdır?

2. Öğretmenler öz-yeterlik düzeylerini ifade edebilmekte midir?
3. Öğretmenlerin hayat bilgisi programında eksik gördükleri ve şikâyet ettikleri noktalar ile öz-yeterlik algıları arasında bir ilişki var mıdır?
4. Sınıfta, öğretmenlerin öz-yeterlik algılarının düşüklüğünden kaynaklanan olumsuzluklar var mıdır?
5. Öğretmenler yenilenen programlarla ilgili hizmet içi eğitimlerde edindikleri bilgileri uygulamaya yansıtabiliyorlar mı?

2. YÖNTEM

Nitel yöntemin kullanıldığı bu çalışmada, öncelikle ilköğretim sınıf öğretmenlerinin yenilenen hayat bilgisi dersi programının uygulamasına ilişkin ortak görüşlerini belirlemek amacıyla 5 adet açık uçlu sorudan oluşan görüşme formu uygulanmıştır. Görüşme formlarına verilen yanıtlar betimsel analiz tekniği ile incelenerek öğretmenlerin ortak görüşleri belirlenmiştir. Araştırmanın sonraki aşamasında, araştırmaya katılmada isteklilik gösteren üç sınıf öğretmeniyle görüşme ve bu öğretmenlerin sınıflarında gözlemler yapılmıştır. Yapılan gözlem ve görüşmelerden elde edilen veriler, diğer verilerle ilişkilendirilerek yorumlanmıştır.

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2008-2009 eğitim-öğretim yılında Çanakkale il merkezinde bulunan, iki ilköğretim okulunda görev yapmakta olan 16 sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Nitel araştırmalarda birincil amaç, genelleme değildir. Yani olguları önce parçalara ayırıp çalışarak bulunan sonuçları evrene genelleme amacı yoktur (Yıldırım 2000). Bu nedenle çalışmada örnekleme gidilmemiş, ilköğretim okullarında görev yapmakta olan sınıf öğretmenlerinden gönüllü katılma esasını sağlayan öğretmenlerden görüşme formu ile veriler toplanmıştır. Sınıf- içi gözlemler ise araştırmacılar tarafından yine yüz yüze görüşme yapılan öğretmenler arasından yine istekli olanlar arasından seçilen 3 öğretmenin sınıfında gerçekleştirilmiştir.

2.2. Veri Toplama Aracı

Sınıf öğretmenlerinin yenilenen hayat bilgisi dersi öğretim programına ilişkin öz-yeterlik algılarının belirlenmesi amacıyla, öncelikle öğretmenlere araştırmacılar tarafından hazırlanan, açık uçlu soruların yer aldığı ve 2 bölümden oluşan görüşme formu uygulanmıştır. Kişisel bilgiler başlığı altında verilen ilk bölümde; cinsiyet, yaş, doğum yeri, meslekteki hizmet yılı ve daha önce görev yapılan iller sorulmuştur. Sorular başlığı altındaki ikinci bölümde ise öğretmenlerin yenilenen hayat bilgisi dersi öğretim programı ile ilgili

düşüncelerini ve kendilerini bu programı uygulama konusunda nasıl değerlendirdiklerini öğrenmek amacıyla açık uçlu beş adet soru sorulmuştur. Hazırlanan görüşme formuna üç uzmandan alınan görüşlerle son şekli verilmiştir. Araştırmada öncelikli amaç, öğretmenlerin yenilenen hayat bilgisi dersi öğretim programını uygulama konusunda kendilerini nasıl değerlendirdiklerini belirlemek olduğundan görüşme formu ile toplanan veriler yardımıyla öğretmenlerin ortak görüşleri ortaya çıkarılmıştır. Araştırmanın ikinci evresindeki sınıf-İçi gözlemler ve öğretmenlerle yapılan yüz yüze görüşmelerle elde edilen veriler, görüşme formlarında ortaya çıkan ortak görüşlerle ilişkilendirilerek yorumlanmıştır.

2.3. Veri Toplama ve Analiz Süreci

Açık uçlu sorulardan oluşan veri toplama aracı, 2008-2009 eğitim-öğretim yılı ikinci döneminde Çanakkale Onsekiz Mart İlköğretim Okulu ve Anafartalar İlköğretim Okulunda görev yapmakta olan 16 sınıf öğretmenine uygulanmıştır. Görüşme formu ile toplanan verilerde öğretmenlerin üzerinde durdukları ortak görüşler belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmenlerle yüz yüze yapılan görüşmeler ile elde edilen veriler Onsekiz Mart İlköğretim Okulu'nda görev yapmakta olan 3 sınıf öğretmeninden toplanmıştır. Sınıf- İçi gözlemler ise araştırmacılar tarafından yine yüz yüze görüşme yapılan öğretmenlerin sınıflarında gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerle yapılan yüz yüze görüşmelerde, kendilerinden alınan izinle ses kayıt cihazı kullanılmış, kayıtlar daha sonra deşifre edilerek yazılı hale getirilmiştir. Aktarım doğrudan yapılmış, görüşmede sarf edilen ifadeler düzeltme yapılmadan birebir verilmiştir.

Gözlem ve görüşme yapılan öğretmenlere öncelikle isimlerinin gizli tutulacağı ve hiçbir şekilde deşifre edilmeyeceği sözü verilmiş, araştırmanın analiz ve yorumlama süreçlerinde öğretmenlere verilen kod isimler kullanılmıştır. Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde karşılaşılabilecek olan kod isimleri ve bu kod isimlerin sahibi olan öğretmenlerin genel özellikleri aşağıda belirtilmiştir.

Öğretmen Aylin: Birinci sınıf okutmakla görevlidir. 50 yaşında ve 31 yıllık öğretmenlik deneyimine sahip olduğunu beyan etmiştir. Öğrencilerine karşı sevgi ve saygı dolu davrandığı görülmüştür. Öğrencilerine değer veren, güler yüzlü, derslerde aktif olmayı seven, öğrencileriyle ilgili ve ödüllendirmeyi seven bir yapıya sahip olduğu gözlenmiştir. Öğrencilerini eğlendirerek derse katılımlarını sağlamayı başarmaktadır.

Öğretmen Erhan: İkinci sınıf okutmakla görevlidir. 50 yaşında ve 29 yıllık öğretmenlik deneyimine sahip olduğunu beyan etmiştir. Öğrencilerine karşı saygılı, sınıf yönetiminde otoriter ve hareketlidir. Fakat bu hareketliliği, ders işleme sürecinde konuları beden dilini kullanarak aktarmak amacıyla

değil, sınıftaki tüm öğrencileri gözlemleyebilmek amacıyla kullanmaktadır. Geleneksel ders işleme stilini benimsemiş görünmektedir. Yenilenen programda önerilen bazı teknikleri ve materyalleri kullanmaktadır ancak bunları tam anlamıyla amaca hizmet edecek şekilde kullandığını, gözlemlere dayalı olarak söylemek olanaklı değildir.

Öğretmen Hüseyin: Üçüncü sınıf okutmakla görevlidir. 47 yaşında ve 24 yıllık öğretmenlik deneyimine sahip olduğunu beyan etmiştir. Sessiz ve güler yüzü ile öğrencilerine karşı çok saygılı bir yapıdadır. Fakat öğrencilerin benzer davranışları sergilediğini söylemenin güç olduğu, gözlemlere dayalı olarak söylenebilir. Sınıf yönetiminde disiplin sorunları ve grup etkinliklerinde zorluk yaşanmaktadır. Öğretmenin sergilediği ılımlı mizaç, sınıfta zaman zaman kargaşa ortamını ortaya çıkarmaktadır.

Yazılı yolla görüş alınan öğretmenlerin sorulara verdiği yanıtlarda kimi zaman birden fazla başlıkta görüş belirtmeleri, kimi zaman olumlu ya da olumsuz yönde görüşlerini açıklamaları, kimi öğretmenlerin de görüş belirtmemeleri, araştırmaya katılan öğretmen sayısının farklı olarak algılanmasına neden olabilir. Bulgular yorumlanırken, bu durum dikkate alınmış, yeri geldikçe bu durumla ilgili açıklamalar yapılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, öncelikle öğretmenlerin 2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren yürürlüğe konan yenilenen hayat bilgisi dersi programını sınıflarında uygulama konusuna ilişkin görüşlerini belirlemek üzere, bütün öğretmenlerin görüşme formunda yer alan 5 adet açık uçlu soruya verdikleri cevaplar incelenmiştir. Daha sonra verilen cevaplar konu başlıklarına ayrılmış, ardından görüşme ve gözlemlerin gerçekleştirildiği sınıflardaki üç öğretmenin belirlenen ortak konularla ilgili görüşleri analiz edilerek, gözlemlenen ders performansları bu konu başlıkları çerçevesinde yorumlanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın nitel yöntemde gerçekleştirilmiş olması, yorumlamanın uzun tutulmasına neden olmuştur.

SORU 1. “Yeni Hayat Bilgisi programının kazanım, içerik, süreç ve değerlendirme boyutlarına ilişkin ne düşünüyorsunuz? Programın eksileri ve artıları nelerdir?” Sorunun ilk bölümüne verilen cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin daha çok içerik ve değerlendirme bölümlerinin üzerinde durdukları görülmüştür. Programın “kazanım” ve “süreç” boyutları hakkında yorum yapan öğretmenlerin tamamının, genelde programı uygun ve iyi olarak ifade ettikleri belirlenmiştir.

İçerik boyutu ile ilgili değerlendirme yapan öğretmenlerin 5’i olumlu düşündüklerini; bu olumlu düşüncelerinin içeriğin iyi hazırlanmış olmasından, yakın çevreye hitap etmesinden, günün koşullarına uygun ve yaşamla ilişkili

olmasından kaynaklandığını belirtmişlerdir. İçerik boyutu hakkında olumsuz düşünen 5 öğretmen; içeriğin yeterli olmadığını, doldurulması gereken konuların olduğunu ve içeriğin öğrencilerin düzeyinin altında olduğunu gözlemlediklerini belirtmişlerdir.

Programın genelini beğenen Erhan öğretmen, özellikle içeriğin günlük hayatla bağlantılı olmasını, ezberi önleyici olmasını ve öğrenciyi merkeze almasını takdir ettiğini belirtmiştir. Yapılan görüşmede Erhan öğretmen, uygulama esnasında kullandığı teknikler ile ilgili düşüncelerini; “ *Drama tabii ki. Tartışma tekniği, beyin fırtınası var. Yani genellikle ben öğrencilerimin düşüncelerine önem veririm. Onların hepsinin birer birey olduğunu düşünürüm. Herkesin düşüncesi benim için önemlidir...*” şeklinde ifade etmiştir. Yapılan sınıf- içi gözlemlerde Erhan öğretmenin, derslerinde öğrencilerine sürekli sorular sorduğu, günlük hayatla ilgili konulara değindiği; genellikle soru-cevap ve tartışma tekniğini kullandığı görülmüştür.

Programın değerlendirme boyutu ile ilgili görüş bildiren öğretmenlerin 4’ü olumlu ifadelerle birlikte, değerlendirmenin proje, performans ile yapılmasının öğrenciyi stresten uzak tuttuğunu, öğrencilere kendilerini, arkadaşlarını ve öğretmenlerini değerlendirme fırsatı verdiğini, bunun da çok faydalı olduğunu ve sonuçta değerlendirmenin iyi yapılabildiğini belirtmişlerdir. Değerlendirme ile ilgili olumsuz görüş bildiren 3 öğretmen ise değerlendirme yapmanın zor olduğunu ve programda yer alan ölçme ve değerlendirmeye ilgili açıklamaların yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

Aylin öğretmen yapılan görüşmede, değerlendirme konusunda farklı teknikler kullandığını şu şekilde ifade etmiştir: “ *Gözlem. Davranış. Kavrama. Ama her birden kavrayana notu yüksek tutmam, diğerine de teşvik amacıyla 1. ve 2. sınıfta yüksek puan veririm. Zaman geçip onlar işi kavradıktan sonra neyi hak edip neyi hak etmediklerini kendileri çok güzel söylüyorlar. Asla çocukların sözünü kesmem, serbestçe kendilerini ifade etmelerini isterim. Bu şekilde davranışlarını gözlerim... Her çocuğun göz temasıyla hareketlerini kontrol ederim. Onların hatalarını öyküyle, masalla, dramatize ederek anlatırım... Mesela bir test yapıcım ‘siz bir ışıksınız, siz bir güneşsiniz, beni ısıttınız. Asla yanlış yapmazsınız. Ama yanlış yapabilirsiniz. Kızmam. Hata yapın, hata yapa yapa çok güzel çocuklar olacaksınız’ derim... Hayatım boyunca öğrenci ürün dosyası doldurdum ama birinci sınıflar için doldurmadım... Matematiği hep şarkılarla öğrettim, çarpım tablosunu da. İyi müzisyenler nedir, iyi matematik zekâsına sahip olanlardır...*” Bunun yanı sıra test tekniğini, öğrenci ürün dosyalarını kullanım sıklığı sorulduğunda Aylin öğretmen, “ *test tekniğini kullanırım tabii ama çocuk 5 yanlış yapmış, 3 yanlış yapmış. Bu onun bilmediği anlamına gelmiyor. Öğrenci ürün dosyalarını ise hayatım boyunca doldurdum ama 1. sınıflar için doldurmadım. Bu sene hiperaktif davranış bozukluğu olan*

öğrencilerim vardı. Onlar beni çok yordular... O çocukları topluma kazandırmak için.” Yapılan gözlemlerde Aylin öğretmenin öğrencilerine sürekli olumlu dönütler verdiği gözlenmiştir. Değerlendirmesini sözlü ya da davranış biçiminde; eğlenceli, çocuğun seviyesine uygun ve çocuğun istekleri doğrultusunda, onları güdüleyici şekilde yapmaktadır.

Erhan öğretmen, değerlendirmeyi kazanımlara ve davranışlara göre; sözlü, yazılı ve test şeklinde, ders boyutunda yaptığını belirtmiştir. Yapılan görüşmede Erhan öğretmen değerlendirme ile ilgili düşünceleri şu şekilde ifade etmiştir: “ *Programda nasıl değerlendireceğimizi, hangi soruları soracağımızı, davranışlara kazanımlara göre sözlü, yazılı test şeklinde değerlendirme yapıyoruz. Ama bunu ders boyutunda yapıyorum. Diyelim 30 dk derse ayırırsam 10 dk değerlendirmeye ayırıyorum. Hemen kısa sorular, soru-cevap şeklinde. Hem pratik hem test şeklinde. Yani o dersin ne kadar kavrandığını görmek için... Sürecin içinde sıcağı sıcağına değerlendirme yapıyoruz. Ama ünitelerin sonlarında da yine genel değerlendirmeler yapıyoruz... Değerlendirme olmadan eğitim öğretimin başarı sağlayacağını düşünmüyorum... Çünkü herkese sözlü olarak yer verme fırsatımız yok. Bu açıdan yazılı ya da test şeklinde ya da boşluk doldurma şeklinde değerlendirme yapıyoruz.”* Sınıf-İçi gözlemlerde ise dersin sonunda bir kaç dakikalık, soru cevap şeklinde bir değerlendirmeye rastlanmış, yazılı değerlendirmeye rastlanmamıştır.

Değerlendirme konusunda diğer öğretmenlerle aynı görüşte olan Hüseyin öğretmen, düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: “ *Aslında değerlendirme tekniği çok fazla. Yalnız 1., 2. ve 3. sınıfta zaten notla değerlendirme yok. Yönetmelikte de yok. Biz çocukların gözlemleyebildiğimiz davranışlarını ölçüt alarak değerlendirme yapıyoruz... Hep değerlendirmelerimiz gözlem sonucunda. Yazılı sınav sonucunda veya sözlü sınav sonucunda değerlendirme değil. Sınıf-İçi ya da evdeki etkinliklerde gösterdiği performans, projeler kullanıyoruz... Yılı sonu geldiği zaman performans dosyaların-da neler yapmış, neler saklamış onları değerlendiriyoruz... Örneğin gözlem formları var... Kendimi değerlendiriyorum formları var, onları uyguluyorum...*”

“Programın eksileri ve artıları nelerdir?” sorusunun yöneltildiği ikinci kısma ise öğretmenlerin geneli olumlu baktıklarını belirtirken, kimi konularda olumsuzluklar olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenlerden 9’u programın hem olumlu hem de olumsuz yönleri olduğunu belirtirken, 3’ü sadece olumsuz yönlerini, 3’ü de sadece olumlu yönlerini ifade etmiştir. 1 öğretmen ise yorum yapmamayı tercih etmiştir. Programın olumlu yönlerini belirten öğretmenler, programa olumlu bakma nedenlerini;

- Program, öğrenci merkezlidir ve öğrencileri aktif tutmaktadır (5 öğretmen),

- Program, araştırma ve gözleme dayalı olarak hazırlanmıştır (4 öğretmen),

- Kitaplardaki görseller, öğrencilerin ilgisini çekmekte ve eğlencelidir (3 öğretmen) şeklinde sıralamışlardır.

Aylin öğretmen yapılan görüşmede, programın geneline olumlu baktığını belirtirken şu ifadeleri kullanmıştır: “ *Ben öğretmenlik hayatım boyunca her zaman öğrenciyi merkeze alan bir felsefedeydim. Çocuk yaparak-yaşayarak, görerek-gözlemleyerek en iyi öğrenir. En iyi öğrenme çocuğun yapması, görmesidir... En basiti çocuğa metreyi öğretecektik. Cetvel alamayanlara bile iplerle ölçüm yaptırırım. Ağırlık ölçüsü terazi dediğim zaman 4-5 tane terazi bulduk; taş, su her şeyi ölçtük ve çocuk bunu asla unutmadı. Bakkal dükkânı açtık, mal sattık. Yemiş, meyve değil de taş, toprak tattık. Böylece çocuğun aklında daha iyi kaldı.*” Yapılan gözlemlerde Aylin öğretmenin, öğrenci merkezli bir anlayışa sahip olduğu ve bu yaklaşımı, doğru bir şekilde dersin bütün basamaklarında gerçekleştirdiği gözlenmiştir. Derste sürekli öğrencilerini konuşturduğu, soruların cevaplarını onların bulmalarını sağladığı, sınıf içindeki en ufak olumlu ya da olumsuz bir davranışı onların değerlendirmesine sunduğu gözlenmiştir. Örneğin öğretmen bir derste (sınıfta gürültü yapanların hatalarını görmeleri ama-cıyla) kendi oluşturdukları kurallara uyanları oyun oynamak için bahçeye göndermiş; kurallara uymayanları ise sınıfta bırakmıştır. Bir öğrenciyi “Kara üzüm habbesi” şarkısını söyleterek buradan “Habbe nedir?” sorusunu sormuş ve cevap verdiğinde öğrencinin oyun oynamasına izin vermiştir. Sınıfta kalan diğer öğrencilere de farklı tekniklerle, kendi ilgileri doğrultusunda sorular sorarak yanıtlara uygun pekiştiriciler vermiştir.

Erhan öğretmen, genel anlamıyla programın tüm boyutlarını çok beğendiğini ifade etmiştir. Bu beğenisini; “ *Hayat Bilgisi konularının daha günlük hayatla ilgili olduğunu düşünüyorum. Öğrencilere hayat boyu kullanabilecekleri beceri ve davranışları kazanmasında daha uygun olduğunu gördüm. Genellikle de araştırma ve incelemeye yönelik konular var. Etkinlikler var. Etkinliklerde öğrenciler faal oldukları için daha başarılı olduklarını gördüm. Öğrendikleri bilgilerin ezbere değil de kalıcı olduğunu görmüş olduk. Bu sistemin eski sisteme göre daha iyi olduğunu test etmiş durumdayım. Yani gayet memnunum.*” sözleriyle açıklamıştır. Yapılan gözlemlerde de, Erhan öğretmenin sınıfta öğrencilerini sürekli aktif tutmaya çalıştığı, özellikle internet ve bilgisayar kullanımında öğrencilerin çok etkin oldukları gözlenmiştir.

Hüseyin öğretmen de yapılan görüşmelerde programın genelini beğendiğini, programın olumlu yönlerinin çok olduğunu; programın öğrenci merkezli oluşunun öğrenciyi daima dersin içinde tuttuğunu ve öğrencinin

araştırma yapmasına fırsat verdiğini belirtmiştir. Program hakkındaki diğer düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: “*Özellikle ilk okuma yazma dediğimiz 1. sınıfların programı benim çok hoşuma gitti. Çocuklar kısa sürede okumayı öğreniyor. Öğrenme kalıcı. İlk anda sanki okuma biraz ağırmış gibi geliyor ama daha sonra çocuklar anlayarak ve iyi okuyorlar. Bence olumlu yönleri bayağı var... Öğrenciler faaliyetlere katılıyor, faaliyetleri yapmaktan zevk alıyorlar.*”

Program hakkında olumsuz düşüncelere sahip olan 12 öğretmenden 10'u olumsuz düşüncelerinin kaynaklarını da belirtmiştir. Bu öğretmenlerden;

- 3'ü sınıf mevcutlarının kalabalık oluşundan,
- 3'ü kitapların sorunlu oluşundan,
- 4'ü ise genel olarak alt-yapı eksikliği, ergonomik olmayan sınıf ortamı ve araç-gereç eksikliğinden kaynaklanan sorunlar yaşandığını belirtmiştir.

Aylin öğretmen program hakkındaki olumsuz düşüncesinin sadece kitaplardan kaynaklandığını, şu şekilde ifade etmiştir: “*...1. sınıflara gelince kitaplarına geldiğimde hiç memnun değilim. Tamam, resimler var ama çocuk okumaya geçtikten sonra altındaki parçalar çok uzundu. Kısa olması lazımdı, yok. Türkçe parçalar 6-7-8 sayfa. Olmaz. Bize kısa, eğlenceli gerekir...*” Fakat diğer öğretmenlerin aksine Aylin öğretmen, sınıfta materyal eksikliğinden kaynaklanan sorunları farklı yöntemlerle çözdüğünü belirtmiştir. Örneğin; “*... Mesela yoğurt gerekli oldu. Biz yoğurt yapmadık. Hayvancılıkla uğraşan bir velimiz getirdi. Maddiyatı azalttık. Yoğurdu tarttık, kabını tarttık, kapsız tarttırdım...*” Ayrıca sınıfında hiçbir teknolojik alet olmayan Aylin öğretmen, evde de internetinin olmamasından dolayı araştırmak istedikleri konulardaki eksikleri, şu şekilde çözümlendiğini anlatmıştır: “*...bazen bilmediğim bir konuyla karşılaşıyorum. Evimde de bilgisayar yok. Öğrencilerime diyorum ki siz bilgisayardan çıktı alın bana getirin, ben öğrenip size öğreteyim. Ne mutlu ki öğrencilerim de bana birşeyler öğretiyor derim. Bu sefer onlar beni alkışlar, ben onları...*”

Erhan öğretmenin program hakkındaki olumsuz düşünceleri ise daha çok maddi olanaksızlıklara ve sınıfların kalabalık olmasına dayanmaktadır. Görüşmede Erhan öğretmen, düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: “*Uygulama boyutunda hayat bilgisi konusunda tabii eksikler var. Bu da alt yapıya dayanıyor. Yeni program genellikle inceleme-araştırma-geziye dayanıyor. Ama biz bu imkânlardan yararlanamıyoruz çoğunlukla. Sürekli gezi yapmamız gerekiyor. Gezi yapma imkânımız okulumuzun, ben her zaman şuna inanıyorum, her okulun mutlaka bir tane servis aracı olması gerekiyor.*” Ayrıca programın temel aldığı öğrencilerin bireysel farklılıklarına göre öğretim yapılmasının, sınıfların kalabalık olması nedeniyle tam anlamıyla gerçekleştirilemediğini belirtmiştir. “*... zaten eğitimin temel sorunu sınıfların kalabalık olması... ben rahat gezinemiyorum. Gezinemediğim için öğrencileri kontrol edemiyorum.*”

Yaptığı çalışmaları çok iyi inceleyemiyorum. Mecburen merkezi bir yerde kalıyorum. Sınıfın kontrolünde zorlanıyorsun. Ama grup çalışmasına yönelik olduğu için sıralar grup çalışmasına göre düzenlenmeli. Yani yerine göre U sistemini alabilmeliyim yerine göre grup çalışmasına almaliyim. Ama öyle bir imkânım yok. Bunun nedeni de sınıflarımızın küçük, öğrenci sayılarımızın çok olmasından kaynaklanıyor.” Erhan öğretmenin sınıfında yapılan gözlemlerde de sınıf mevcudunun fazlalığı ve öğrencilere düşen alanın az olması nedeniyle öğrencilerin rahatça hareket edemediği görülmüştür.

Hüseyin öğretmen programın değerlendirme boyutunun daha uzun tutulabileceğini belirtirken şu sorunlara da değinmiştir: *“ Çok fazla etkinlik var. Öğrencilerin etkinlikle öğrenmesini istiyorlar ama konular eskiye göre çok az, konular azaltılmış, hafifletilmiş, bu bazı öğrenciler üzerinde özellikle zekâ seviyesi yüksek olan öğrenciler üzerinde olumsuz etkiler yaratıyor. Çocuklar çabuk sıkılıyor, çocukları toparlamak zor oluyor. Bir de programın daha iyi uygulanabilmesi için öğrenci sayılarının çok düşük olması gerekiyor...”* Programın genel yapısı ve yaklaşımı hakkında olumlu ifadelerde bulunan Hüseyin öğretmen, yapılan görüşmelerde, beğendiği bu özellikleri sorun olarak da dile getirmiştir. Örneğin: *“ Öğrenciler faaliyetlere katılıyor, faaliyetleri yapmaktan zevk alıyorlar. Ama dediğim gibi ortam çok önemli. Güzel bir uygulama ama ortamın uygun olması gerekiyor. Bizim öğrenciler 2’şer 2’şer oturuyorlar, çok fazla grup oluşturmak mümkün değil. Sınıflar yetersiz, sınıflar küçük, öğrenci sayısı fazla...”* Yapılan sınıf-içi gözlemlerde de bahsedilen nedenlerin Hüseyin öğretmenin ders işleme sürecinde sorun yarattığı gözlenmiştir. Yapılan etkinliklerde öğrencilerin ilgisizliği ve isteksizliği, beklenen hedeflerin gerçekleşmesini ve etkinliklerin verimliliğini olanaksız hale getirmektedir.

SORU 2. “Kendinizi yeni Hayat Bilgisi programı konusunda yeterli buluyor musunuz? Yeterli buluyorsanız bu yeterliği hangi yollarla elde ettiniz? Eğer yeterli bulmuyorsanız bu eksiklikler hangi yollarla tamamlanabilir? (Hizmet-içi eğitim, seminer, vb.)” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin 7’si yenilenen hayat bilgisi dersi öğretim programını uygulama konusunda kendisini yeterli bulduğunu ifade etmektedir. Öğretmenler kendilerini yeterli hissetmelerinde en önemli 2 faktörü; “Öğretmen kılavuzunu ve ders kitaplarını iyi incelemiş olmak” ve “hizmet-içi eğitim seminerlerine katılmış olmak” olarak belirtmişlerdir.

Öğretmenlerden 5’i ise yenilenen hayat bilgisi dersi öğretim programını uygulama konusunda kendilerini yeterli bulmadıklarını ifade etmiştir. 3 öğretmen bunun nedeni olarak seminer verenlerin yetkin olmamalarını ve

yeni program hakkında yeterli bilgi ve beceriye sahip olmamalarını göstermiştir. Diğer 2 öğretmen yetersiz hissetme nedenlerini açıklamamıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenler, yaşadıkları yetersizliklerin giderilmesi için farklı öneriler öne sürmüştür. Öğretmenlerin yaptıkları öneriler, görüşlere göre gruplandırıldığında, öğretmenlerin 8'i bu yetersizliğin giderilmesi için iyi yetişmiş elemanlar tarafından verilecek hizmet-içi eğitim ve seminerlerin şart olduğunu belirtmiştir. 3 öğretmen de bu yetersizliği, derslerde görselleri kullanarak, araştırma, sunu, canlandırma yaparak; bir anlamda kendi deneyim ve birikimlerini kullanarak giderdiğini ifade etmiştir.

Öğretmenlerden 4'ü ise kendilerini değerlendirmemeyi tercih etmiştir.

Görüşme yapılan öğretmenlerden Aylin, hayat bilgisi dersi programını uygulama konusunda kendisini yeterli bulduğunu ifade etmiştir. Bu yeterliğini, özellikle çok kitap okumasına bağlayarak şu açıklamayı yapmıştır: *“ Kendimi her konuda yeterli buluyorum. Çok kitap okurum. Öğretmede günlük hayattan yaparak, yaşayarak, resimle ifade etme, canlandırma, yaşamlarından yararlanma öğrenmeyi kolaylaştırıyor... Seminer aldım ama yeterli olmadı. Bilgi verenler de program hakkında bir şey bilmiyorlardı. Slâyttan konuyu aktardılar sadece... Mecburi olarak dinlemek zorunda kaldık. Vücut olarak dinledik ama beyin olarak değildir.”*

Erhan öğretmen, programı uygulama konusunda kendisini yeterli bulduğunu; bu yeterliğin programı, ders kitaplarını, özellikle öğretmen kılavuzlarını çok iyi incelemesinden kaynaklandığını belirtmiştir. Erhan öğretmen düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır: *“ Yeni sistemle ilgili hizmet-içi eğitimlerde müfettişlerce düzenlenen toplantılara katıldık. 2 defa katıldık... Bu yeni program çıktığından beri ben kendime kaynaklardan büyük oranda çalıştım. Kaynakların hepsini tek tek inceledim...”*

Hüseyin öğretmen ise yenilenen programı uygulama konusunda kendisini yeterli bulmadığını belirtmiştir. Bunun nedeni olarak diğer öğretmenlerden farklı gerekçeler göstermiştir. Aslında yapılan görüşmelerde yenilenen hayat bilgisi programı hakkında bilgi edinebilmek için en fazla çabayı sergilediği gözlenen Hüseyin öğretmen, bir sınıf öğretmenin asla kendisini yeterli hissetmemesi gerektiğini, yeterli hissettiği anda bu mesleği bırakması gerektiğini savunmaktadır. Bunun nedeni olarak da sınıf öğretmenlerinin her sene farklı bir sınıf okuttuğunu ve her geçen gün yeni bir tekniğin geliştirildiğini göstermiştir. Eğer bir sınıf öğretmeni kendisini yeterli görüp bu gelişmeleri takip etmek için çabalamazsa, mesleğini başarılı bir şekilde gerçekleştiremeyeceğini düşünmektedir. Ayrıca hizmet-içi eğitim ve seminerlerin de mutlaka öğretmenlere verilmesi gerektiğini savunan Hüseyin öğretmen, yapılan görüşmede düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: *“ 2005 yılı Haziran döneminde tüm öğretmenlerin buldukları yerlerde 5 günlük*

hizmet-içi seminere aldılar. Ama bence yeterli değildi. Hem 5 günde bir eğitim vermek yeterli değildi hem de semineri veren kişiler hazır değildi... Özellikle 2005 yılında yeni programı 1 sınıftan başlayarak ilk uygulayan kişiler bizleriz. Onun için o dönemde ne kadar kaynak varsa hepsini sürekli 1-2 ay boyunca inceledik. Bir de bu özel okullarda kendi öğretmenlerine yeni programla ilgili seminerler veriyordu. Biz ona katıldık gönüllü olarak, kendi isteğimizle. Bu şekilde yeni programla ilgili en kısa sürede en çok bilgiye ulaşmaya çalıştık.”

SORU 3. “Yeni Hayat Bilgisi programını uygulama esnasında karşılaştığınız sorunlarla ilgili hangi pratik önerileri sunuyorsunuz? Örnek vererek açıklayınız.” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerden 7’si karşılaştığı sorunları sıralamış, 7’si sadece öneride bulunmuş ve 2’si sorun yaşamadığını belirtmiştir. Öğretmenlerden 4’ü karşılaştıkları sorunları: gezi-gözlem yapılamaması, araç-gereç sıkıntısı nedeniyle etkinlik yapılamaması ve sınıflardaki öğrenci sayılarının fazla olmasından kaynaklanan alt-yapının yeterli olmaması olarak sıralamışlardır. Ankete yanıt veren öğretmenlerden 3’ü konularda sorunlar bulunduğunu, konuların dağınık olduğunu ve kitapların düzeltilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlara ilişkin çözüm için önerileri ise;

- Bilgisayardan, internetten yararlanma ve günlük yaşamdan uygulanabilir örnekler verme,
- Öğrenci etkinliklerine önem verme,
- Tekrarlayan etkinlikleri azaltıp, konuyu değiştirme,
- Derse hazırlıklı gelme ve meslektaşlardan yardım alma şeklinde sıralanmaktadır.

Yapılan görüşmede Erhan öğretmen yaşadığı sorunlarla ilgili düşüncelerini: “ yapılacak gezi, gözlem, araştırma, gezi incelemesi gibi konularda araç sıkıntısı çekiyoruz. Okulların mutlaka bir taşıta ihtiyacı var... Biz istediğimiz Türkçe dersinde, Matematik dersinde, Hayat Bilgisi dersinde olsun program içinde interneti kullanıyoruz. Mesela geçen ‘ Dünya’nın Hareketleri’ vardı. Tıkladım ben yazdık internette o kadar güzel çıktı ki Güneş Sistemi. İşte gökyüzündeki yıldızların daha incelenmesi, işte çocuklardan bunları gördükçe değişik sorular geldi, çok güzel sorular geldi... Dünya’nın çok küçük olduğunu yani buradaki boyutlarla daha güzel öğrendiklerini gördüm... Programı % 80 uyguladığımı düşünüyorum... İnternet yeni programı eskiye göre, eskiden % 50’sini gerçekleştirirken şimdi bu işin % 80’ini gerçekleştirebiliyoruz.” şeklinde ifade etmiştir. Sınıf içerisinde de Erhan öğretmenin ve öğrencilerinin, interneti program doğrultusunda faydalı olabilecek şekilde kullandıkları gözlenmiştir.

Hüseyin öğretmen de yenilenen hayat bilgisi programını uygulama konusunda materyal bulma ve öğrencilere etkinlik yaptırma konularında sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Bu sorunları, bilgisayar ve internetten faydalanarak ve kullanılabilir, uygulanabilir etkinlikler seçerek çözdüklerini ifade etmiştir. Yapılan görüşmede, Hüseyin öğretmen düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır: “ Etkinliklerde sıkıntıya düşüyoruz. Yoksa ders konusu olarak çocuklar çabuk kavryyor. Konular da zaten çok hafif. Ama uygularken örneğin grup çalışmalarına çok fazla yer veriliyor. Biz o grup çalışmalarını yeterince yapamıyoruz. Yoksa diğer ferdi etkinliklerde sıkıntımız yok. Bireysel etkinlikleri çok rahat yapıyoruz, grup çalışması yapmak çok zor oluyor.” Bunların dışında bir sorun yaşamadığını belirten Hüseyin öğretmenin sınıf-içi gözlemlerde ise daha fazla sorun yaşadığı görülmüştür. Örneğin, uygulama konusunda yaşanan sıkıntıların bilgisayar ve internet kullanılarak çözüldüğü belirtilen sınıfta, öğrencilerin hazırlanan sunularda çok isteksiz oldukları, sorulan sorulara cevap vermede sıkıntılar yaşadıkları, derse karşı çok ilgisiz oldukları ve bir an önce dersin bitmesini isteyen tepkiler verdikleri gözlenmiştir. Hazırlanan sunuların öğrencilerin ilgisini çekecek türde olmaması, öğretmenin sunu ile ilgili sorduğu soruların cevaplarını iyi dinleyip dönüt vermemesi, bazen cevabı beklemeden soruyu değiştirmesi ve buna benzer davranışların, yaşanan sorunların nedenlerinden birkaçı olarak düşünülebilir. Ayrıca Hüseyin öğretmenin yapmak istediği etkinliklerin istenilen sonuçları sağlayacak şekilde gerçekleştirilemediği de gözlenmiştir. Örneğin, bir gün önceden öğrencilere, evlerinde onlara küçük yaşlarda giydikleri ancak artık kendilerine olmayan kıyafetlerinden ve büyüdükleri için artık oynamadıkları oyuncaklarından getirmeleri görevi verilerek, onların derse karşı merak ve ilgi duymaları sağlanmaya çalışılmıştır. Fakat öğrencilerin sadece bir iki tanesinin bu malzemeleri getirdiği ve diğerlerinin hiç ilgilenmediği, sorulan sorularla varılmak istenen “Büyüme ve Gelişim” cevabının ise zorlukla bulunduğu gözlenmiştir.

Öğretmenlerden 2’si uygulama sırasında herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını, karşılaşırlarsa da kendine özgü pratik çözümler bulabileceklerini belirtmişlerdir.

Aylin öğretmen de yapılan görüşmede bir sorunla karşılaşmadığını, öğrencilerle ilgili bir sorunla karşılaşırsa, olayı ders içinde hikâyeleştirdiğini ve çözüm yolunu öğrencileriyle birlikte bulduğunu belirtmiştir. Görüşmede Aylin öğretmen, kullandığı farklı ve eğlenceli tekniklerin faydalı olduğundan bahsetmiştir. Örneğin: “ Sessiz sinema oynadım, onların iç dünyasında hareket ettim. Aile kavramında resimler çizdim, burada çocuklarla dramatize ettik, ben de yaptım. İyi anne, baba, evde iş bölümünü, sofrayı hazırlamayı canlandırdık. Velilerle ilişki kurduğumda hepsinin artık sofraya tabak bile getirmeyen babanın çocuğu tarafından uyarılarak sofraya tabağını getirdiğini, anneye yardım

ettiğini...” Bir başka örnek ise, Aylin öğretmenin, akciğer konusunu işlerken yaşadığı bir sorunun nasıl üstesinden geldiği ile ilgilidir. “4. sınıfta akciğer konusunu işliyorduk, maddi durumu olanlara akciğer getirttim, kestik. Böbreği kestiğimde bölümleri gördüm, ama bunların ne anlama geldiğini bilmiyordum. Çocuklara faydalı olamazdım. Fen bilgisi öğretmenine gittim. Bana bunları anlat, ben de sınıfa anlaticam dedim. O bana anlattı, nasıl kesileceğini gösterdi, zarın ne olduğunu anladım, sınıfa anlattım ve çok başarılı oldular...” Yapılan gözlemlerde de Aylin öğretmenin derste öğrencilerin sıkılmasına, ilgisinin dağılmasına izin vermediği, onları eğlendirecek ve ilgisini çekecek etkinlikler yaptığı, dersin her anını dinamik bir şekilde işlediği görülmüştür. Örneğin Aylin öğretmen, gözlem yapılan ders saatinde; dikkat çekerek derse girmiş, öğrencilere tekerleme, marş, şiir okutmuş, konu ile ilgili sorular sormuş, günlük hayattan örnekler vererek öğrencileri motive etmiştir. Ayrıca öğrencileriyle sessiz sinema oynamış, tahtaya çizdiği şekillerle ilgili öğrencilerin yorum yapmalarını sağlayarak beklenen sonuca ulaşmıştır.

SORU 4. “Yeni Hayat Bilgisi programının en beğendiğiniz yönü nedir? Yeni programının en fazla eleştirdiğiniz yönü nedir? Bu beğendiğiniz ve eleştirdiğiniz yönlerle ilgili kendinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna öğretmenlerin geneli programı beğendikleri yönünde görüş belirterek, programın olumlu özelliklerinden bahsetmişlerdir. Öğretmenlerin programı beğendiklerini ifade ettikleri özellikler:

- Programın günlük hayatla bağlantılı, öğrenci merkezli, öğrenciyi düşünmeye, araştırmaya, problem çözmeye yönelten bir yapıda oluşu (10 öğretmen),
- Ezberin azaltıldığı, grup çalışmaları olduğu ve yaratıcılığın geliştirildiği (4 öğretmen),
- Temaların eski programlarda bulunan ünite sayısına göre daha az oluşunun öğrencilere rahat çalışma imkânı tanınması (3 öğretmen),
- Etkinliklerin sınıfta, eğlence yoluyla gerçekleştirilmesine imkân tanınması (3 öğretmen) şeklinde sıralanmaktadır.

Görüşme yapılan öğretmenlerden Erhan, programı genel olarak beğendiğini belirtmiştir. Programın öğrencilere günlük hayatta karşılaşılabilecekleri sorunlarla başa çıkabilecekleri bilgi, beceri ve davranışları kazandırmasını, öğrencilerin kendilerine güvenmeyi öğretmesini ve ezbere değil daha çok düşünmeye ve yaratıcılığa yöneltmesini beğendiğini ifade etmiştir. Görüşmede Erhan öğretmen, düşüncelerini şu şekilde açıklamıştır: “*ben şuna inanıyorum; okuma alışkanlığımızı çok iyi geliştirmemiz gerekiyor. Onun için ben bu sene, sene başından itibaren hayat bilgisi dersine ilk*

geldiğimizde ilk dersin yarım saatini okumaya ayırdım... Aynı şekilde anlamadıkları kelimeleri bana sorduklarını gördüm. Ben gerekenlere cevap verdim ama kendileri öğrenmeleri açısından herkes okurken yanlarında sözlük var. Yani kendileri öğrenmeleri açısından, bir başkasından hazır bilgi edinmemeleri açısından. Çünkü öğrenci kendi araştırıp öğrenirse o bilgi daha kalıcı olur. Bu şekilde bazen sözlüklerinde bulunmayan şeyleri de kendileri gelip hemen buradan internetten 'sözlük' yazıp anlamını öğrenebiliyor... Onun için okumaya çok önem veriyorum..." Programın araştırma-inceleme boyutunu da beğendiğini ifade eden Erhan öğretmenin sınıfında yapılan gözlemlerde, günlük hayatta karşılaşılan sorunlara değinildiği görülmüştür. Öğretmen dersin her anında, yaşamdan sorular sormakta ve öğrencilerin yorumlarını dinlemektedir. Doğrunun daha çok soru-cevap şeklinde bulunduğu sınıfta buna rağmen yaratıcılığı geliştirecek pek fazla etkinlik gözlenmemiştir. Örneğin dergideki konuları tarayıcı yardımıyla slayta aktarmak ve bir öğrencinin bir gece önce okuyup ezberlediği bilgileri arkadaşlarına aktarması yoluyla konulara giriş yapılması ilgiyi tam anlamıyla çekememekte, yaratıcılığı pek geliştirmemektedir. Öğrencilerin bu uygulamayı, rutin bir işlem olarak görmeleri ve sadece bu işlemi yaparak gelen öğrenciler için öğrenmenin sağlanması, önemli bir sınırlılık olarak belirtilebilir. Gerçekleştirilen sınıf içi gözlemlerde Erhan öğretmenin interneti yeri geldikçe kullandığı da gözlenmiştir. Örneğin "Deprem" konusunda sınıfça Prof. Dr. Ahmet Mete Işıkara'nın "Deprem Dede ve Doğa II" adlı çizgi-animasyon filmi seyredilip öğretmenin internetten bulduğu "Yaşam Güzeldir" adlı kısa film izlenmiştir. Bu etkinlikler de öğrencilerin ilgisini çekmiş ve ardından sorulan sorulara verilen cevaplarla, çalışmanın gerçekten başarılı olduğu ve istenen hedeflere ulaştığı gözlenmiştir.

Hüseyin öğretmen de programı beğenen öğretmenler arasındadır. Programın araştırmaya yönelik ve öğrenci merkezli oluşunu beğenen Hüseyin öğretmen, bazı etkinliklerin uygulanmasını zaman ve materyal bakımından imkânsız görmekte; bu nedenle yapılabilir etkinlikler üzerinde durmak zorunda kaldığını belirtmektedir. Yapılan gözlemlerde Hüseyin öğretmenin öğrencilere sürekli sorular sorduğu, onların fikirlerini almak ve etkinlikleri yapmak istediği açıkça görülmüştür. Ancak asıl önemli noktanın atlandığı gözden kaçmamıştır. Hüseyin öğretmen öğrencilerine sürekli sorular sormakta fakat bu soruların cevaplarını dinlememekte, öğrenci cevabı verirken diğer soruyu düşünmekte, verilen cevaplara dönüt vermemekte ya da düzeltme yapmamaktadır. Bu nedenle öğrenciler de birbirlerinin sözlerini dikkate almamakta ve düşüncelerine saygı göstermemektedir.

Ankete yanıt veren katılımcılardan programın beğenmedikleri özellikleri olduğunu ifade edenler; kaynakların yeterli olmadığını ve zamanın yetersiz olduğunu, program için araştırmanın az yapıldığını, programın

aceleye getirilmiş görünümde olduğunu, konuların genişletilmesi gerektiğini ve bilgiye az yer verilmiş olmasını, programın sınırlı yanları olarak belirtmişlerdir.

Anketin 4. sorusunun son bölümüne verilen cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin bu bölüme net bir şekilde cevap vermedikleri görüldüğünden sayısal veri sunulmamıştır. Öğretmenler kendilerini değerlendirme konusunda çekimser kalmış ve kendi yeterlikleri konusunda olumlu ya da olumsuz biçimde yorum yapmamışlardır.

SORU 5. “ Önerileriniz ve eklemek istediğiniz bir şey var mı?” sorusuna ise sadece 9 öğretmen cevap vermiştir. Bu cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin genelinin farklı konularla ilgili yorumlarda bulunduğu görülmüş ve bunlar birkaç ana başlık altında sıralanmıştır.

Öğretmenlerden 4’ü sunumlarla ilgili öneride bulunmuş, sunumlardaki kaynak sıkıntısının giderilmesi ve uygulama örneklerinin televizyondan gösterilmesi gerektiği konusunda görüş bildirmiştir. İki öğretmen ise gezilerle ilgili yorum yaparak gezilerin çok sayıda yapılmasının faydalı olduğunu fakat gezi yapmanın (maliyet, izin) güçlüklerini aşma konusunda tedbir alınması gerektiğini belirtmiştir.

Erhan öğretmen de hem uygulanan ankette hem de yapılan görüşmede kaynak sıkıntısı ve maddi sorunların çözümü için önerilerde bulunmuş, bu bağlamda; sunumların uzmanlarca hazırlanması, slayt, film gibi görsel sunumlar konusunda kaynakların artırılması gerektiği yönünde görüş bildirmiştir.

4. SONUÇLAR

Çalışmada toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

Öğretmenler, kendilerini yeterli buldukları konularda, programın felsefesini, amaçlarını ve uygulanışını gerçekten özümseyebildiklerini ifade etmektedirler. Yapılan gözlem ve görüşmeler de bu düşünceleri desteklemektedir. Programın uygulama boyutunda, programdan kaynaklı olarak yaşadıklarını ileri sürdükleri sıkıntıları objektif bir şekilde ortaya koyabilmektedirler.

Sınıflarda, yenilenen hayat bilgisi dersi programının felsefesini kendi öğretmenlik uygulamalarıyla birleştiren sınıf öğretmenlerinin ders işleme konusunda bir sıkıntıyla karşılaşmadıkları, program hakkında olumlu görüşe sahip oldukları belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenler, kendilerini değerlendirme ve kendilerini ifade etme konusunda yeterince açık davranmamıştır. Sorulan sorularda öğretmenlerin neredeyse tamamına yakını, kendilerini değerlendirmekten kaçınmıştır. Yüksek öz-yeterliğe sahip bireylerin, kendilerini değerlendirmekten çekinmedikleri ve bu değerlendirmeyi tarafsız bir bakış açısıyla yapabilme yeteneğine sahip oldukları, araştırmalarla ispatlanmış bir gerçektir. Buradan hareketle öğretmenlerin kendilerini değerlendirmekten kaçınmalarının nedeni, düşük öz-yeterlik algısıyla açıklanabilir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamına yakınının, programın uygulanması konusunda şikâyet ettikleri hususlar arasında saydıkları, öğrenci sayısının çokluğu, sınıf ortamının fiziki açıdan uygun olmayışı ve araç-gereç yetersizliği, gözlemlenen başlıca olumsuzluklardır. Bununla birlikte programın esneklik özelliğini kullanarak bunu dezavantajdan avantaja çevirebilen öğretmenlerin de bulunduğu gözlenmiştir. Bunları sorun olarak gösteren öğretmenlerin çözüm önerisi getirememeleri; kendilerini yeterince programa odaklayamamaları ve sorunu kendilerinden ziyade programda aramalarının altında, yetersiz öz-yeterlik hissinin yattığı düşünülebilir.

Görüşmelerden ve sınıflarda yapılan gözlemlerden elde edilen bulgular yorumlandığında, öğretmenlerin program hakkında genel ve doğru bilgilere sahip oldukları fakat uygulama sırasında sergiledikleri davranışların tam olarak programın temel amaçlarına uygun olmadığı gözlenmiştir. Aynı zamanda, öğretmenlerin teknolojiyi sorun çözücü, ilgi çekici ve faydalı bir amaç için kullandıklarını belirtmelerine rağmen derslerde teknolojiyi istenilen şekilde kullanamadıkları belirlenmiştir.

5. ÖNERİLER

Ulaşılan sonuçlar dikkate alındığında, araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin genelinen yenilenen hayat bilgisi dersi programına ilişkin öz-yeterlik algılarının güçlü olmadığı söylenebilir. Araştırmanın ortaya koyduğu sonuçlar doğrultusunda; öğretmenlerin yenilenen hayat bilgisi dersi öğretim programını uygulama konusunda daha fazla bilinçlendirilmeleri ve bu alanda yapılacak araştırma sayısının artırılması, öğretmenlik mesleğinin gelişebileceğine olan inancın artırılması konusunda mesleki paylaşım çalışmalarının hem nitelik hem de nicelik açısından artırılması öneri olarak getirilebilir. Öğretmenlerin sorulan sorulara verdikleri cevapların incelenmesinde ve yapılan gözlemlerde, birçok konuda farklılığın olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda bu tutarsızlığı gidermek üzere etkili hizmet-içi eğitim programları ve uygulamalarının hayata geçirilmesi de bir başka öneri olarak getirilebilir.

KAYNAKÇA

AKBAŞ, A. ve Ö. Çelikkaleli, (2006). "Sınıf Öğretmeni Adaylarının Fen Öğretimi Öz-yeterlik İnançlarının Cinsiyet, Öğrenim Türü ve Üniversitelerine Göre İncelenmesi". *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, Haziran 2006, ss. 98-110.

http://efd.mersin.edu.tr/dergi/meuefd_2006_002_001/pdf/meuefd_2006_002_001_0098-0110_akbas&celikkaleli.pdf

AKINOĞLU, O. (2005). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ed: Öztürk, C. ve D. Dursun. Yeni Programa Göre Geliştirilmiş Beşinci Baskı. PegemA Yayıncılık. Ankara.

BANDURA, A. (1994). Self-efficacy. In V. S. Ramachaudran (Ed.), *Encyclopedia of human behavior* (Vol. 4, pp. 71-81). New York: Academic Press. (Reprinted in H. Friedman [Ed.], *Encyclopedia of mental health*. San Diego: Academic Press, 1998).

<http://www.des.emory.edu/mfp/BanEncy.html>

BANDURA, A., Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Pastorelli, C., Camillo, R. (2001). "Sociocognitive Self-Regulatory Mechanisms Governing Transgressive Behavior". *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol: 80, No:1, pp: 125-135.

<http://www.des.emory.edu/mfp/Bandura2001JPSP.pdf>

BAYINDIR, N. (2007). "Yeni Eğitim Programı ile Yeniden Şekillenen Hayat Bilgisi Öğretim Çatısının Uygulamalara Yansımaları: Bir Ders Planı Örneği Analizi". Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi VI. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu. Eskişehir.

BIKMAZ, F. H. (2006). *Eğitimde Bireysel Farklılıklar*. (Ed: Kuzgun, Y. ve D. Deryakulu). Nobel Yayın Dağıtım. 2. Baskı. Ankara.

DAVIS, A. (2006). "Social Cognitive Theory".

<http://www.istheory.yorku.ca/socialcognitivetheory.htm>

KIRK, K. (2008). "Self-Efficacy: Helping Students Believe in Themselves".

<http://serc.carleton.edu/NAGTWorkshops/affective/efficacy.html>

KÖSE, İ. A. ve N. D. Çıkrıkçı. (2007). " Öğretmen Öz-Yeterlik Algısı Ölçeğinin Farklı Gruplarda Yapı Geçerliğinin Sınanması". *XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı*. 1.Cilt. Tokat.

KÜÇÜKYILMAZ, A. ve N. Duban. (2006). "Sınıf Öğretmeni Adaylarının Fen Öğretimi Öz-yeterlik İnançlarının Artırılabilmesi İçin Alınacak Önlemlere İlişkin Görüşleri". *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:III, Sayı: II, 1-23.

MARGOLIS, H. (2005). "Increasing Struggling Learners' Self-Efficacy: What Tutors Can Do and Say". *Mentoring and Tutoring*. Vol:3. No:2. pp:221-238

ÖZTÜRK, C, Deveci, H. ve H. Karaduman. (2007). "Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sosyal Bilgiler Programına İlişkin Özyeterlik Algıları". Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi VI. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu. Eskişehir.

PAJARES, F. (2002). "Overview of Social Cognitive Theory and of Self-Efficacy".

<http://www.emory.edu/EDUCATION/mfp/eff.html>

Pajares, F. (2006). "Highlights From Self-Efficacy Theory".

http://edutechwiki.unige.ch/en/Self-efficacy_theory

SÖNMEZ, V. (1998). *Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen Klavuzu*. Anı Yayıncılık. Ankara.

WAGNER, K. V. (2007). "What is self-efficacy?".

<http://psychology.about.com/b/2007/04/24/what-is-self-efficacy.htm>

YILDIRIM A. ve H. Şimşek. (2000). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Gözden geçirilmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

<http://www.idea.org/page110.html>

<http://www.des.emory.edu/mfp/efficacy.html>